

Određivanje leksičke varijacije pokazalo se kao dobra i korisna provjera leksičke gustoće, jer je u nekim slučajevima jezik bio vrlo siromašan unatoč visokoj gustoći, i to zahvaljujući brojnom ponavljanju jednih te istih riječi. Usporedbom rezultata švedskih studenata i izvornih govornika vidjelo se da su gustoća i varijacije u jeziku Šveđana mnogo niže, a da je jezik izvornih govornika bogatiji i raznolikiji. Taj podatak upućuje na to da treba obratiti veću pažnju učenju vokabulara u nastavi stranog jezika. Zanimljivo je napomenuti da je u sastavima koji su postigli visoku gustoću i varijaciju u vokabularu bilo vrlo malo pogrešaka i oni su s gramatičkog stanovišta ocijenjeni visoko. Ta dva ispitivanja u Lundu mogu poslužiti kao praktična metoda i stručnjacima izvan Švedske, onima koje posebno zanima raznolikost jezika njihovih učenika i studenata u toku nastavnog procesa.

Istraživanja švedskih anglista pokazala su još jednom korisnost analize pogrešaka koja može induktivnim putem objasniti oblike učenikova ponašanja u procesu učenja stranog jezika. Oni također odbacuju mišljenja nekih lingvиста⁷ da bi se pogreškama učenika trebali baviti samo psiholozi i psiholingvisti. Smatraju da najbolje rješenje problema usvajanja nekog stranog jezika leži u uzajamnom doprinosu lingvиста i psiholingvиста i u posvećivanju veće pažnje samoj psihologiji učenja.

LITERATURA

SWEDISH-ENGLISH CONTRASTIVE STUDIES

Department of English, Lund University

Report No 1 Svartvik, J., Friberg, I., Linnarud, M., Thagg, U.

A Typology of Grammatical Errors (1973)

Report No 2 Carlbom, U., *Word Order Errors* (1973)

Report No 6 Linnarud, M., *Lexis in Free Production. An Analysis of the Lexical Texture of Swedish Students' Written Work* (1975)

Report No 7 Stenström, A-B, *Gramatical Errors in Teacher Trainees' Work* (1975)

Vesna Zelić

DOSADAŠNJI ZNANSTVENI I STRUČNI RAD NA ISPITIVANJU MOTIVACIJE UČENIKA STRANIH JEZIKA

Iako se psihologija već od svojih početaka kao samostalna znanost zanimala za učenje i za probleme povezane s njime, teorije učenja u njenim okvirima bave se uglavnom općenito fenomenom pamćenja, ne razmatrajući posebno pojedina područja znanja iz kojih se uči. Pod motivacijom za učenje razumijeva se skup motiva široke skale podrijetla — od nagonskog do svjesnog — ovisno o psihološkoj školi.

⁷ M. Lipinska 1973, "On Justification of Contrastive Studies".

Specifičnom problematikom učenja jezika počinje se sistematski baviti tek psiholingvistika, koja se kao samostalna disciplina pojavila pedesetih godina našeg stoljeća. Velik broj lingvista i pedagoga proučava jezična pitanja, ali njihova je pozornost dugo vrijeme bila usredotočena na učenje prvog, materinskog jezika — akviziciju (acquisition), usvajanje, kako taj proces danas nazivaju mnogi autori (termin »učenje« upotrebljava se da označi proces svladavanja »drugog«, stranog jezika). Na području usvajanja jezika sistematski i na širokom planu traže se odgovori na brojna pitanja, a dobiveni su i vrijedni rezultati. Teorije usvajanja pristupaju tom problemu s različitim stajališta. Behavioristi promatraju usvajanje jezika kao stvaranje zbirke veza stimulusa i responsa. Lenneberg misli da je sposobnost djeteta da nauči (materinski) jezik posljedica fizičkog sazrijevanja, to jest, drugim riječima, usvajanje jezika dio je čovjekova razvojnog procesa. Sva normalna djeca, kaže Chomsky, usvajaju gramatike velike kompleksnosti znatnom brzinom; u usvajanju jezika postoje, dakle, urođene biološke determinante. Mowrer ističe ulogu nagrađujuće kvalitete samih glasova s kojima se dijete igra oponašajući odrasle, na čemu bazira usvajanje složenijih karakteristika jezika.

Problematika stranog jezika dosad je, međutim, obrađena prilično jednostrano; najviše istraživanja posvećeno je nastavi, odnosno točnije, prema riječima Pita Cordera, »opisivanju i evaluaciji njenih metoda i materijala«, što je zapravo i jasno, ako uzmemo u obzir činjenicu da je nastava kao konkretno događanje znatno pristupačnija promatranju nego učenje, koje se odvija u čovjekovoj psihi i nije ga moguće neposredno promatrati.

Tek posljednjih godina započelo je i proučavanje učenja, koje među ostalim otvara i višestruko složeno pitanje relacija između usvajanja i učenja jezika. Prema onom što nam je o tim problemima danas poznato čini se da su uvjeti pod kojima se događaju usvajanje i učenje kvalitativno veoma različiti. Psiholog Carroll navodi niz razlika između usvajanja i učenja pa kaže, na primjer, da učeći prvi jezik, dijete istovremeno uči i koncepte, a kad učimo drugi jezik, koncepti su već naučeni. Sva normalna djeca usvajaju jezik podjednakim tempom, a oni koji uče strani jezik nakon djetinjstva, uče različitim brzinom. Nekima je učenje jezika vrlo teško.

Do danas nema odgovora na pitanje postoji li transfer između usvajanja i učenja. Corder ističe da učenje drugog jezika nije isto što i ponovno usvajanje. U doba kad uči (strani) jezik čovjek se fiziološki i psihološki promijenio u odnosu prema djetetu koje usvaja jezik, on se od djeteta kvalitativno razlikuje, zbog čega, po Corderovim riječima, ne može upotrebljavati istu strategiju učenja kao dijete tokom usvajanja, ali mu se otvara novi niz strategija koje prije nije posjedovao. Iz studija o usvajanju jezika teško ćemo dobiti podatke relevantne za učenje.

Jedna od važnih komponenata pitanja odnosa između usvajanja i učenja jezika jest i predmet naših današnjih razmatranja — motivacija.

Ako dijete usvaja jezik u prvom redu zato što je biološki programirano, uloga motivacije u procesu usvajanja u tom je slučaju zanemariva, usvajanje je tada u normalnim uvjetima neminovno; motivacija je genetski uvjetovana, urođena. Ako uz te urođene motive pretpostavimo i postojanje stečenih, slika se neće puno promijeniti. Efekti usvajanja — komuniciranje s okolinom, uključivanje u okolinu, potvrđivanje vlastite ličnosti — reflektiraju se u psihi djeteta i djeluju možda u smislu stvaranja motiva uslijed kojih se onda usvajanje intenzivira, ali dijete na uzrastu usvajanja nije svjesno motiva koji ga u toj aktivnosti pokreću. Na današnjem stupnju razvoja znanosti nije još

moguće odgovoriti na pitanje da li je motivacija ovdje kombinirana od urođenih i stečenih motiva, ili je uloga potonjih minimalna ili nikakva. Motivacija usvajanja u svakom od ovih slučajeva nesvjesna je, odnosno neosvještena. Vjerojatno se motivacija usvajanja sastoji od biološki uvjetovane baze i psiholoških i socioloških nadgradnih elemenata u zamršenom spletu o kojem danas još gotovo ništa ne znamo.

Motivacija za učenje stranog jezika također je kompleksan i kompliciran sociopsihološki fenomen. Budući da je, kako sam već napomenula, proces učenja jezika do danas relativno malo istražen, nije ni motivaciji posvećena ona pozornost koja joj po njezinu značenju pripada.

Psiholingvisti, sociolingvisti i pedagozi koji se bave učenjem jezika, uglavnom ne pokušavaju reći što je zapravo motivacija, niti dati dublju analizu tog fenomena. Zadovoljavaju se klasificiranjem motivacije, opisima njenih manifestacija i prikazima njenih implikacija, što su sve zapravo samo površinski zahvati u problem, a ne odgovor na pitanje o njezinoj suštini.

I motivacija učenja vjerojatno je, kao i motivacija usvajanja, na neki način sastavljena od motiva različitog podrijetla. Neki od njih stečeni su utjecajem faktora okoline i mogli bismo ih zvati sociološkima, međutim motivi koji zanimaju psiholingvistiku vjerojatno proizlaze iz čovjekove cjelokupne mentalne, genetski bazirane predispozicije, bivaju osviješteni i intenzivnije ili manje intenzivno djeluju ili sudjeluju u čovjekovoj motivaciji.

Najznatnija ispitivanja motivacije do danas proveli su Kanađani Lambert i Gardner. Gotovo sav dosadašnji rad na tom području odvija se u znaku rezultata koje su oni postigli, pa sam ga u tom okviru nastojala i prikazati. Kako sami kažu, oni polaze sa stajališta socijalnih psihologa zainteresiranih za učenje jezika. Bili su privučeni činjenicom da neki ljudi brzo i lako nauče strani jezik, dok drugi u istim prilikama ne postignu gotovo nikakav uspjeh. Svoje dvanaestgodišnje proučavanje smatraju potragom za »smislom« za jezik, kako bi glasio slobodan prijevod riječi »knack« — »a fascinating search for that knack«. Na tim proučavanjima bazirali su švoju sociopsihološku teoriju učenja stranog jezika, koja tvrdi da uspješan učenik stranog jezika mora biti psihološki pripravan usvojiti različite aspekte ponašanja koji karakteriziraju pripadnike druge lingvističke kulturne grupe. Oni smatraju da je motivacija određena učenikovim stavovima prema toj drugoj grupi posebno i prema strancima općenito, pa također i njegovom orijentacijom prema samom zadatku učenja, to jest da li je instrumentalno ili integrativno orijentiran. Instrumentalno orijentiranima smatraju se učenici koji jezik uče da bi ostvarili neku korist, na primjer napredovanje u struci i slično, dok integrativno orijentirani učenici žele saznati i naučiti više o drugoj kulturnoj grupi i eventualno se u nju integrirati.

Prvi dio svojih ispitivanja proveli su Lambert i Gardner u Kanadi. Proučavali su talent za jezik (language aptitude), verbalnu inteligenciju, stavove prema Franko-Kanađanima i intenzitet motivacije. Analiza faktora rezultata njihovih mjerenja pokazala je da su talent i inteligencija formirali zajednički faktor, a taj je bio nezavisan o drugom faktoru koji je obuhvaćao indekse motivacije — tip orijentacije i socijalne stavove prema Franko-Kanađanima. Kako su pokazala mjerenja na kraju godine dana učenja, na uspjeh su podjednako djelovala oba faktora. Jaka motivacija održana je povoljnom orijentacijom. Uspjeh integrativno orijentiranih učenika bio je veći od uspjeha instrumentalno orijentiranih.

Motivaciju određuju stavovi i tip orijentacije. (Stav kao motivacioni konstrukt je namjera učenika, kažu autori, da nauči jezik imajući na umu različite ciljeve i da ih slijedi različitim stupnjevima jačine poriva.)

Daljnja ispitivanja uspjeha engleskih učenika u učenju francuskog jezika u Kanadi pokazala su da je integrativna motivacija većim dijelom odredila razvoj vještina aktivne upotrebe jezika u komunikaciji, kao što su točnost izgovora i slušno razumijevanje. Isti rezultati dobiveni su proučavanjem židovskih učenika koji su učili hebrejski u Montrealu (jaka integrativna motivacija — želja za akulturacijom u židovske tradicije).

Ta istraživanja pokazala su također da integrativno orijentirani učenici imaju i integrativno orijentirane roditelje; orijentacija prema drugoj grupi, instrumentalna ili integrativna, razvija se u obitelji.

Taj pristup autori su testirali i u sredinama različitim od Quebeca, gdje postoji jaka franko-kanadska zajednica — u državama Louisiana, Maine i Connecticut u SAD, a dobiveni rezultati vrlo su slični.

Iako se pojam motivacija često upotrebljava da bi se razjasnile razlike u uspjehu, motivacioni su aspekti učenja drugog jezika u prošlosti slabo istraživani. Želeći izvesti zaključke o prirodi motivacije, autori citiraju Mowrerovo mišljenje o usvajanju jezika. Usvajajući jezik, dijete nastoji imitirati roditelje, želi se identificirati s njima. Oni kažu: »Neki proces poput identifikacije proširen na cijelu etnolingvističku grupu i spojen s radoznalošću i iskrenim interesom za drugu grupu, mora da podleži dugoročnoj motivaciji potrebnoj za svladavanje drugog (stranog) jezika.

Kratkoročne motivacije (potreba za uspjehom, strah od neuspjeha) dovoljne su možda za kratkoročne ciljeve (na primjer za završavanje jezičnog tečaja), ali su nedostatne za dugotrajan zadatak svladavanja drugog (stranog) jezika. Dok identifikacija o kojoj u okviru usvajanja jezika govori Mowrer proizlazi iz zadovoljenja ili redukcije osnovnih bioloških potreba, u procesu učenja drugog jezika važni su interpersonalni i socijalni motivi, koji se smatraju sekundarnim ili izvedenim porivima.

Željela bih još spomenuti da o identifikaciji u učenju općenito govori i Bruner, nazivajući taj proces samo uvjetno identifikacijom (»površno bi se mogao nazvati identifikacijom«). On ističe jaku čovjekovu sklonost da formira sebe prema primjeru druge osobe, a ako je uzor identifikacije jedna vrsta osobe, privrženost će se s pojedinca proširiti na referentnu grupu. Identifikacija, dakle, veže čovjeka i za pojedinca i za njihovu grupu. U učenju jezika kao specifičnom slučaju učenja u prvom je planu vezivanje za grupu.

Lambert i Gardner smatraju da su i prvi i drugi jezik sredstva za postizanje cilja, a ne sam cilj, motivacija je, na primjer, pripadanje grupi, a ne učenje jezika samo po sebi.

Termin »identifikacija« rezerviran je kod Lamberta i Gardnera za usvajanje prvog jezika. Ako se radi o želji za pripadanjem drugoj grupi, upotrebljava se termin »integrativni motiv«, ali se i u jednom i u drugom slučaju radi o želji za intergracijom.

Orijentacija koja je sastavni dio motivacije može biti i negativna uslijed postojanja inhibitornih procesa. Takvi su inhibitorni procesi, na primjer, otpori protiv socijalnog, političkog ili ekonomskog pritiska. William R. Lee kaže da se na jezik okupatora bar neko vrijeme gleda s odvratnošću, a na jezik osloboditelja, također neko vrijeme, s oduševljenjem. Nida navodi zanimljive primjere inhibicije koja je potpuno onemogućila postizanje rezultata kod veoma

motiviranih učenika. Prvi primjer odnosi se na američkog misionara koji nikako nije mogao naučiti jezik kojim se govorilo na području njegova djelovanja na Srednjem istoku. Analiza je pokazala da se on u mladosti svim silama nastojao disociirati od useljeničke grupe kojoj su pripadali njegovi roditelji i govorio je uvijek samo engleski, da bi se identificirao s engleskom govornom zajednicom. Zbog odbijanja činjenice stranog podrijetla stvoren je u njemu emocionalni otpor protiv učenja bilo kojeg stranog jezika.

U drugom primjeru radi se o drugom misionaru, koji u Africi nije mogao naučiti jezik kraja u kojem se nalazio, unatoč sjajnim uspjesima u učenju grčkog i hebrejskog za vrijeme studija. Ovdje se pokazalo da je on u mladosti govorio jednim od američkih dijalekata, kojeg se tokom školovanja odrekao, živo nastojeći da uvijek govori bez pogrešaka. Doživio je neuspjeh u Africi, jer se nije mogao odlučiti da govori jezikom u kojem bi pravio pogreške.

Lambert i Gardner načinili su u okviru svojih ispitivanja i skalu motivacije, koja je omogućila rangiranje učenika od onih s jakom i ustrajnom motivacijom do onih koji su pokazivali vrlo slab interes i ustrajnost. Oni ne očekuju da će se pokazati postojanje odnosa između instrumentalnog ili integrativnog oblika motivacije orijentacije i motivacionog intenziteta. Instrumentalno motiviran učenik može biti isto toliko intenzivan kao i integrativno orijentiran, ili još više. Smatraju, međutim, da je integrativna orijentacija bolja, jer je vjerojatnije da će takav učenik zbog prirode svojih ciljeva izdržati dugoročni napor svladavanja drugog jezika. Postavlja se i pitanje da li integrativan motiv olakšava uspjeh ili uspjeh u učenju drugog jezika rezultira stvaranjem integrativnog motiva. Interesantna je pojava integrativnog motiva zbog nezadovoljstva vlastitom sredinom. Anomija može usmjeriti pojedinca u drugu kulturu. Ovdje, međutim, postoji još jedno pitanje, koje nam se samo od sebe nameće. Zaključci, naime, do kojih su došli Lambert i Gardner jednim su dijelom relevantni samo za stanovitu vrstu situacija. Kako su, međutim, u sredinama poput naše, orijentirani oni čija orijentacija nije instrumentalna? Ako njihovu orijentaciju uvjetno nazovemo integrativnom, pitamo se kakva je priroda te integracije. Naši integrativno orijentirani učenici engleskog jezika teže vjerojatno za znatno općenitijom integracijom od one o kojoj govore Lambert i Gardner. To u našem specifičnom slučaju nije težnja za integracijom u bilo koju od engleskih govornih zajednica, nego težnja pripadnika malog naroda da se neposrednije uključi u današnji svijet, nastojanje da se postane građanin toga svijeta, da bi se njegova zbivanja bolje i svestranije razumjela. Istraživanja o našoj »integrativnoj« motivaciji (uvjetno tako nazvanoj) bila bi, vjerujem, vrlo zanimljiva.

Još se jedna misao nameće u ovim razmatranjima. Čini se, naime, da orim ovih već poznatih vrsta motivacije postoji još jedna, koju, međutim, ne bismo ni uvjetno mogli smatrati ni integrativnom ni instrumentalnom. Tokom godina učenja, naime, sve dubljeg poniranja u jezične probleme i prodiranja u fenomen jezika, nadareni pojedinci počinju se baviti jezikom zbog jezika samog, što predstavlja vrhunski psihološki relevantnu motivaciju za učenje jezika.

Interesantni, ali također dosada slabo obrađeni jesu i pedagoški aspekti motivacije i u našoj i u stranoj stručnoj literaturi.

Kod nekih autora nalazimo podjelu motivacije na ekstrinzičku ili vanjsku i intrinzičku (unutarnju). Pit Corder smatra da intrinzička motivacija nastaje u toku samog nastavnog procesa. Prelistavajući, međutim, pedagošku stručnu

literaturu, lako ćemo uočiti da se pitanja motiva i motivacije uglavnom spominju samo usput, bez nekog udubljenja u probleme; to su često konfuzno prepričani rezultati dosadašnjih znanstvenih istraživanja ili vlastita razmatranja autora, jedno i drugo obično u nekoliko redaka.

Ističe se kompleksnost motivacije i konstatira se da visoka motivacija poboljšava učenje. Robert Lado kaže da iz želja i potreba, ideala i vrijednosti proizlaze konfliktne motivacije, od kojih volja izabire neke da na njima djeluje... Motivaciju i volju moguće je djelomično manipulirati vanjskim kontrolama, tako da i učenik, nemotiviran da uči strani jezik, može biti naveden na učenje. Teoretičar poučavanja J. Bruner kaže, međutim, a to u nastavi ne bi trebalo smetnuti s uma, da dijete, u našem slučaju učenik, ima unutrašnji motiv, a nagrada je sama aktivnost, taj je motiv nezavisan od pohvala. Sve ono u čemu dobro napredujemo zaokuplja našu pažnju. Ako učenik uđe u neku temu, želi je raditi do kraja — motiv kompetencije.

William R. Lee navodi da učenici dolaze s različitim stavovima i često fantastičnim predodžbama o drugim narodima. Motivacija je, misli on, stvar ideja i osjećaja koje učenik donosi. U nekim je zajednicama učenje jezika normalna pojava, u drugima se smatra privilegijem. Ima i takvih u kojima se učenje jezika smatra beskorisnim. Stav roditelja utječe na stav djece. Emocionalni stavovi zajednice prema stranom jeziku također su važni. Znatnu ulogu igraju i privatne i društvene veze i odnosi sa zemljama u kojima se govori jezik koji se uči, interes za kulturu, znanost i umjetnost tih zemalja, pa, naravno, i ekonomske i političke veze. Nastava bi trebala uzimati u obzir sve te faktore i nastojati da ih što bolje iskoristi.

Motivacija utječe na učenje i na nastavu, ali je vrlo jak i utjecaj nastavnog procesa na motivaciju. Nastava obuhvaća šaroliku hrpu manjih činilaca — nastavni plan i program, vrijeme i intenzitet nastave koji su njime predviđeni, nastavnikovu ličnost, njegovo stručno znanje i pedagošku spremnost — koji djeluju svaki za sebe ili zajedno u motivirajućem ili demotivirajućem smislu.

U ovom prikazu i razmatranju o motivaciji pokušala sam na temelju dosadašnjih istraživanja na tom području osvijetliti motivaciju i ta istraživanja prvenstveno s psiholingvističkog, a zatim i sa sociolingvističkog i pedagoškog stajališta, i u tim okvirima prikazati njene implikacije.

Motivacija je fenomen složen od komplicirano međuzavisnih faktora. Motivi stečeni vanjskim utjecajima nadgradnja su urođenih, biološki uvjetovanih. Motivacija nije statična, ona je živ, dinamičan proces podložan promjenama i transformacijama. Osvještavanje motivacije, njene razvojne mogućnosti pod različitim utjecajima i njeni rezultati predstavljaju široko polje rada u budućnosti.

LITERATURA

- ALLEN, Harold B. (ed.) *Teaching English as a Second Language. A Book of Readings.* New York, Mc Graw-Hill 1965.
- BRUNER, Jerome S. *Toward a Theory of Instruction* (prijevod na mađarski prema 5. izdanju) Budapest 1974.
- CARROL, John B. *Language and Psychology* (Linguistics) Voice of America Forum Lectures 1969.

- CHOMSKY, Noam. *Language Acquisition. Language Teaching* (Chomsky: Selected Readings edited by J. P. B. Allen and Paul van Buren. Oxford University Press 1971).
- CHOMSKY, Noam. *Review of Skinner's Verbal Behaviour* (The Psychology of Language, Thought and Instruction — Readings ed. John P. De Cecco, Holt, Rinehart & Winston, Inc. 1967).
- CHRISTOPHERSEN, Paul. *Second-Language Learning Myth and Reality*. Penguin Education 1973.
- CORDER, S. Pit. *Introducing Applied Linguistics*. Penguin Education 1973.
- FISHMAN, Joshua. *Sociolinguistics*. Newbury House Publishers, Inc. 1971.
- GARDNER, R. C. and LAMBERT, W. E. *Attitudes and Motivation in Second-Language Learning*. Newbury House Publishers, Inc. 1972.
- JENKINS, James. *Learning Theories* (The Psychology of Language, Thought and Instruction — Readings ed. John P. De Cecco, Holt, Rinehart & Winston, Inc. 1967).
- LADO, Robert. *Language Teaching. A Scientific Approach*. Mc Graw-Hill, Inc. 1964.
- LAMBERT, W. E. *Psychological Approaches to the Study of Language* (Teaching English as a Second Language. — ed. H. B. Allen, Mc Graw-Hill 1965).
- LEE, R. William. *External and Internal Motivation* (Focus 80 Cornelsen and Oxford University Press GMBH, Berlin 1972).
- LENNEBERG, E. H. *A Biological Perspective of Language* (Language ed. by R. C. Oldfield and J. C. Marshall Penguin Education repr. 1971).
- MACKEY, William Frances. *Language Teaching Analysis*. Longmans, Green & Co, Ltd. 1965.
- MILLER, George A. *Some Preliminaries to Psycholinguistics* (The Psychology of Language, Thought and Instruction — Readings ed. John P. De Cecco, Holt, Rinehart & Winston, Inc. 1967).
- NIDA, Eugene. (Teaching English as a Second Language, ed. Harold B. Allen Mc Graw-Hill 1965).
- SKINNER, B. F. *A Functional Analysis of Verbal Behaviour* (The Psychology of Language, Thought and Instruction — Readings ed. John P. De Cecco Holt, Rinehart & Winston, Inc. 1967).
- WILKINS, D. A. *Second-Language Learning and Teaching*. Edward Arnold (Publishers) Ltd. 1974).

Mirjana Jurčić

MULTIMEDIJI — FAKTOR MOTIVACIJE UČENIKA

Još prije desetak godina smatralo se da je ponavljanje gradiva jedan od najvažnijih faktora koji pridonose uspjehu učenja. Moderna psihologija ne negira važnost ponavljanja u procesu učenja, ali naglašava da je motivacija osnovni uvjet uspjeha u učenju. I zbog toga što je učenje oblik aktivnosti koja je uvjetovana određenim motivima važno je znati koji su to motivi koji mogu djelovati na uspješnost učenja. Naime, ispitivanjem je dokazano da radni učinak velikim dijelom zavisi od intenziteta i kvalitete motiva. Aktiviramo li učenike, možemo iz rezultata te aktivnosti dobiti i jačinu motivacije.¹

¹ Dr Ivana Car-Gavrilović: *Motivi u učenju*, str. 3, izd. poduzeće »Rad«, Beograd, 1965.